

TARTU ÜLIKOOLI VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA

Muusikaosakond

Koolimuusika õppekava

Margarita Minyaylo

**IDA- VIRUMAA MUUSIKAKOOLIDE SOLFEDŽOÕPETAJAD JA NENDE
KASUTATAVAD ÕPPEMATERJALID 1. JA 2. KLASSIS AASTATEL 2012/2013**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: dots. Guldžahon Jussufi, PhD

Viljandi 2014

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	3
1 SOLFEDŽO MÕISTE JA ÕPPEVORMID	5
1.1 Mis on solfedžo?.....	5
1.2 Solfedžo õppevormid.....	6
1.3 Solfedžo õppematerjalid	11
1.4 Solfedžoõpetaja pädevused.....	12
2 UURIMUSTÖÖ METOODIKA.....	15
2.1 Meetodi valik ja kirjeldus	15
2.2 Valimi moodustamine ja uurimiskontingendi kirjeldus.....	16
2.3 Uurimisprotseduuri kirjeldus	16
3 TULEMUSTE ANALÜÜS	17
3.1 Ida- Virumaa solfedžoõpetajate kaardistamine.....	18
3.1.1 Ida- Virumaa solfedžoõpetajate haridus, haridusasutus, omandatud eriala ja elukutse, praegune amet ning kogemus solfedžoõpetajana.	22
3.2 Ida- Virumaa solfedžoõpetajate kasutatavad õppematerjalid	26
3.2.1 Eestikeelsed õppematerjalid	27
3.2.2 Venekeelsed õppematerjalid.....	30
KOKKUVÕTE.....	35
KASUTATUD ALLIKAD.....	37
KASUTATUD KIRJANDUS	40
Litsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputööüldsusele kättesaadavaks tegemiseks	43

SISSEJUHATUS

Olen juba teist aastat Kiviõli Kunstide Kooli solfedžoõpetaja. Hakates õpetama solfedžot mõistsin, et ühest ainsast õpikust ei ole alati kasu selleks, et õpilasele anda seda, mida parajasti oleks vaja arendada või vastupidi- õpik annab liiga palju ja liiga keeruliselt. Olen pidanud ise tegelema õppematerjalide otsinguga, et muuta tund huvitavamaks, arusaadavamaks ja erineva tasemega õpilastele vastuvõtlikumaks.

Solfedžotundi viiakse läbi gruppitunnina. Õpilased on kõik väga erinevad. Suur osa on õpetajal, kes peab lähtuma iga õpilase individuaalsusest ning kasutama erinevad õpetamisviise ja õppematerjale.

Samas on Kiviõlis palju õpilasi, kes on vene keelt kõnelevad, kelle jaoks on vaja otsida ka venekeelset materjali. Eriti vajalik on see algastmes, sest väikese lapse jaoks on väga raske vastu võtta uut infot, mis on neile arusaamatus keeles.

Märgates neid probleeme otsustasingi uurida oma maakonna kolleegidelt, milliseid õppematerjale nad kasutavad oma töös ning, mille järgi nad neid valivad. Tänapäeva lapsed on paljuski varasematest põlvkondadest erinevad, mis paneb õpetajaid igapäevaselt välja mõtlema uudsemaid ja individuaalsemaid lähenemisi erinevate tasemega lastele ning otsida aina uusi õppematerjale, mis oleksid sobilikud antud tasemele õpilastele. Kuna tegu on ka Ida- Viru maakonnaga on pea igas muusikakoolis tunda kahekeelsuse mõjusid ning domineerivaks keeleks on hoopiski vene keel.

Seoses sellega on uurimustöö *eesmärk* kaardistada Ida- Virumaa solfedžoõpetajad ja välja selgitada, millise kvalifikatsiooni ja kogemusega nad on, milliseid õppematerjale nad kasutavad ning mis on nende kriteeriumid materjalide valimisel.

Antud bakalaureusetöö põhiprobleemi võib püstitada kolme küsimusega:

1. Millise kvalifikatsiooniga on Ida- Virumaa solfedžoõpetajad?

2. Milliseid materjale kasutatakse Ida- Virumaa muusikakoolides?
3. Milliste kriteeriumite alusel valivad õpetajad õppematerjale?

Eesmärkide täitmiseks ja probleemide lahendamiseks püstitasin järgmised ülesanded:

- otsida välja ja tutvuda erialase kirjandusega
- koostada uurimustöö kava;
- viia läbi intervjuud ning selgitada välja, milliseid õppematerjale kasutavad solfedžoõpetajad ja millised on nende kriteeriumid nende valimisel
- uurida välja õpetajate arvamusi ja hinnanguid erinevate õppematerjalide kohta
- teostada andmeanalüüs ja saadud tulemuste põhjal teha järeldusi ning kokkuvõtte

Vastavalt sellele bakalaureusetöö koosneb kolmest peatükist. Esimeses, teoreetilises osas on lahti seletatud solfedžo mõiste ja õppevormid, õppematerjalid ja õpetaja pädevused. Teises peatükis tutvustan uurimuses kasutatavat metoodikat, kirjeldan valimit ja protseduuri. Kolmandas peatükis kaardistan Ida- Virumaa solfedžoõpetajad, selgitan välja nende kvalifikatsiooni ja kogemuse ning uurin välja õpetajate arvamusi ja nende kriteeriume kasutatavate õppematerjalide kohta.

Töö on illustreeritud tabelite ja joonistega.

Täna oma uurimustöö juhendajat igakülgse toetuse ja õpetamise eest. Samuti soovin tänada kõiki Ida- Virumaa muusikakoolide solfedžoõpetajaid, kes leidsid aega koostöök ja olid suureks abiks töö valmimisel.

1 SOLFEDŽO MÕISTE JA ÕPPEVORMID

Selles peatükis kasutades erinevate autorite tähelepanekuid seletan lahti solfedžoaine mõistet ja selle õppevorme. Samuti mõtestan lahti õppematerjali olemust ning solfedžoõpetajate pädevusi.

1.1 Mis on solfedžo?

Solfedžo (itaalia *solfeggio*) ehk solmisatsioon on pedagoogiline nooditekstilaulmise tehnika. See on praktiline aine, mis hõlmab ennekõike praktiliste oskuste arendamist. Nüüdseks on solfedžo teinud suure arengu ja erineb väga palju oma algsest mõistest. Kunagi kinnitatud õppekavas on öeldud: „Lastemuusikakooli solfedžo aine aitab arendada muusikalist kuulmist, mälu, rütmitaju, muusikalist ettekujutust, muusikalist maitset... Solfedžo aines saadud teadmised ja oskused peaks aitama kaasa pilliõppes ja muusikaajaloos ning laiendama õpilaste silmaringi.” (Lastemuusikakoolide solfedžo programm 1972)

Kui varem solfedžoõpe seisnes ainult noodist lugemisest (solfedžeerimisest), siis praegusel ajal solfedžo aine sisaldab lisaks sellele mitmeid muid vorme, mis aitavad arendada muusikalist kuulmist. Nendeks vormideks on diktaadi kirjutamine, intervallide ja akordide kuulamine, laadide kuulamine, ehitamine ja laulmine, erinevad rütmiharjutused (kehapillil, rütmipillil), intoneerimisharjutused ja erinevad loomingulised harjutused (rütmilise või viisi harjutuse välja mõtlemine, esitamine).

Kaasaegses mõistes hõlmab solfedžo endas teatud süsteemseid oskusi, mis aitavad muusikul tema loome erinevatel perioodidel alates algastmest kuni tema professionaalsuse tasemeni. Piisab ainult osutada teemale, kus solfedžoõpe tegeleb sisekuulmise arendamisega, oskusele kontrollida nii enda kui teiste intonatsiooni, mis juba näitab solfedžo aine tähtsust ja vajalikkust muusiku hariduses ja kasvatuses. (Ostrovski 1958: 6)

Iga muusikaga tegelev inimene on kokku puutunud suuremal või vähemal määral solfedžo mõistega ning on teadlik selle olemusest. Inimene, kes tegeleb muusikaga igapäevaliselt, peab alalõpmata rakendama teadmisi ja oskusi, mis puudutavad solfedžo aine õppevorme, olgu selleks kas siis laulmine, pillimäng või helilooming.

Solfedžo kui õppeaine on otseselt seotud ka psühholoogilise teadusega. Psühholoogia põhikategooriad nagu tajumine, mälu, mõtlemine peavad olema alati töövalmis. Siit järeldades on kohe selge, et põhioskuseks ei ole mitte ainult oskus ehitada, laulda ja kuulata intervale, akorde jne (see kõik on muidugi ka väga oluline, sest see tagab „tehnilise” baasi), vaid hoopis eriliste kuulmisomaduste arendamine: kuulmistähelepanu, kuulmisteravus, kuulmiskiirus, kuulmisreaktsioon, võime jätta meelde, laulda noodist, leida vigu muusikalises teoses või noodikirjas ja palju veel muud, mis näitavad ära oskust kasutada ja arendada oma muusikalist kuulmist. (Berak, Karaseva 2006: 12)

Kuigi solfedžo oma algselt olemuselt tundub kuiv teooria, siiski on selles aines palju neid vorme, mille omandamine annab suure tõuke edaspidiseks musikaalsuse arenguks, mis esmapilgul ei pruugigi omada mingit seost solfedžoainega.

Solfedžoaine erinevate õppevormide omandamiseks on kasutusel erinevad abistavad õppematerjalid ja nende valimisel ja õppetöö läbiviimisel on vastutav õpetaja, kes seda ainet valdab.

1.2 Solfedžo õppevormid

Muusikalise kuulmise arendamiseks solfedžotundides kasutatakse palju erinevaid õppevorme. Nendeks on:

- rütmitaju arendamine
- noodist lugemine, intoneerimine
- intervallide ja akordide ehitamine, kuulamine, laulmine
- laadide ehitamine, kuulamine, laulmine
- diktaadi kirjutamine

- erinevad loomingulised harjutused

Rütmitaju arendamine

Rütmitaju mõistes võib välja tuua mitu külge: 1) ühtne liikumine erinevates tempodes, mida me nimetamegi rütmi tajumist; 2) rõhuliste ja rõhuta löökide vaheldumine ja kombinatsioon; 3) teatud rütmifiguuri või rütmiharjutuse ära tundmine ja esitamine. (Davõdova 1986: 62)

Muusikalise kuulmise arendamise esimeseks ülesandeks on kuulata ja ära tunda korrapärast pulseerimist muusikas. Rütm ja meetrum omab isegi suuremat tähtsust muusikas kui helikõrguste omavaheline seos. (Šatkovski 2010: 91)

1. ja 2. klassi õpilane arendab rütmitaju erinevate rütmiharjutuste, liikumismängude ja muusikakuulamise käigus. Rütmiharjutused põhinevad lihtsatel rütmifiguuridel ja motiividel, mida õpilane kordab või esitab kas siis kehapillil (käteplaksud, põlvepatsud, sõrmenipsud jm) või rütmipillil (kõlapulgad, marakaa, kastanjetid, trummid jm). Samuti on ka ühenduses kehapill koos liikumismängudega, kus õpilane läbi oma keha tunnetab erinevaid rütmifiguure muusikas. Liikumismängud hõlmavad ka muid sammumisi ja muusika taktis liikumisi erinevates taktimõõtudes. Läbi praktiliste harjutuste suudab õpilane kergemini ära tunda talle tuttavate liigutuste kaudu ka erinevaid rütme ja tunnetada meetrumit.

B.M. Teplov kirjutab oma raamatus „Muusikaliste oskuste psühholoogia” sellest, et inimene tajub meloodia rütmilist struktuuri mitte ainult kuulamise käigus, vaid selle tajumises võtab osa kogu inimese organism. See avaldub inimese liikumises ja terve organismi vastuvõtlikkuses muusika kuulamise käigus. Erinevad liikumistega laulud ja marsilaulud mõjuvad kuulajale ennekõike oma rütmilisusega. Ühtlaste pulseerivate liigutuste abil inimene tajub ja arendab rütmitaju. (Davõdova 1962: 51)

Noodist lugemine, intoneerimine

Noodist lugemine ja intoneerimine toimub juba siis kui on õpilasel arenenud oskus kasutada oma häält õigesti ning on selge noodikirj ja rütm.

A. Baraboškina kirjutab, et enne kui alustada tööd noodist lugemisega, õpilane peab valdama

järgmiste oskustega:

- 1) oskama intoneerima puhtalt ilma pilli saadeta
- 2) oskama endale mõttes ette kujutada helisid
- 3) tunda ja aru saada noodikirja (Baraboškina 1963)

Töötades õpilastega noodist lugemisega, peab õpetaja endale väga hästi aru andma, kui raske tööprotsess käib samal ajal õpilase peas- näen- saan aru- mõttes laulan- esitan. (Davõdova 1986: 115)

Noodist lugemine hõlmab endas lauluharjutusi, mida õpilane peab oskama neid vaadates laulda õigete noodinimedega ning laulda neid õigetes helikõrgustes. Enne kui õpilane asub esitama lauluharjutust, õpetaja annab talle selleks õige helistiku, mille järgi saab õpilane laulda õigeid helisid. Selleks, et õpilane oskaks neid noote õigesti laulda, peab ta selleks arendama intoneerimisoskust.

Üheks kõige vajalikumaks õppevormiks solfedžotunnis on intoneerimisharjutused... Nad aitavad kaasa erinevatele kuulmisaspektide arengule (laadide kuulamine, harmooniline kuulamine, sisekuulmine). (Lastemuusikakooli solfedžo programm 1978)

Enne kui hakata laulma õpilastega lauluharjutusi, olekski vaja neid selleks ette valmistada. Ehk siis kuulata ja läbi laulda erinevate helikõrguste järgnevusi ja kõlamudeleid (näiteks heliridasid, kolmkõla astmed, intervallilisi hüppeid), mille käigus omandabki õpilane endale intoneerimisoskust ehk nootide esitamist õigetest helikõrgustel ning tunneb neid noodikirjas.

Intervallide ja akordide ehitamine, kuulamine, laulmine

Intervallilised ja akordilised teadmised arendavad õpilases lisaks meloodilisele kuulamisele ka harmoonilist kuulamist ehk mitmehäälsust. Samuti ka oskust analüüsida lauluharjutusi ning otsida nootidest koosnevaid intervale ja akorde.

Intervall on kahe heli vaheline kaugus, mida mõõdetakse astmetes ja toonides. Õpilane omandab teooriaalaseid teadmisi intervalli ehitamise kohta ning õpib neid kuulamise käigus eristama. Seejärel ka järgi laulma ning intoneerima erinevaid intervale oma hääle abil lugedes nooditeksti. Väga tihti seostakse teatud intervallile mudellaul, mille järgi on lihtsamini õpilasel meelde jätta

kuuldud intervall ning see ka järgi laulda. (Näiteks puhas kvart- laul „Oh kuusepuu”, suur terts- laul „Kaerajaan” jt)

Siinkohal toetudes oma bakalaureuse töös õpetajate intervjuudele selgus, et intervallide õpetamine toimub erinevatel aegadel. Mõned õpetajad alustavad intervallidega tutvumist ja kuulamist juba esimesest klassist, mõned aga teevad lühitutvustuse nendest alles teise klassi lõpus.

Intervallid, väikesed iseseisvad elemendid muusikas, omavad suurt mõju nende tundma õppimisel algusetapil intoneerimisoskuse arendamisel. Muidugi meloodias nad alluvad laadi reeglipärasusele, omistades iga kord uue kõla ja tähenduse, kuid samaks jääb ikkagi selle suurus ja kõla. Seepärast intervalli tundma õppimine on ka oluline laadi väliselt, et see toetaks ja arendaks sisemist kuulmist. (Davõdova 1986: 59)

Akord koosneb vähemalt kolmest erineva kõrgusega helist. Kõige lihtsam akord on kolmest helist koosnev kolmkõla. 1. ja 2. klassi solfedžos ei esinegi raskemaid akorde kui kolmkõla. Kuulatakse ja lauldakse lihtsaid järgnevusi põhikolmkõladest. (Toonika kolmkõla, subdominandi kolmkõla, dominandi kolmkõla).

Laadide ehitamine, kuulamine, laulmine

1. ja 2. klassis toimub loomuliku duuri, loomuliku molli, harmoonilise molli ja meloodilise molli laadide õppimine. Õpilane teab põhialuseid laadide ehitamises ning nende kirjapanemises. Oskab eristada neid kuulmise järgi ja laulda neid.

Laad hõlmab endas püsivaid ja püsimatuid astmeid, mis on omavahel seotud. (Šatkovski 2010: 21)

Suurt mõju laadi tunnetuse arendamises omab „suuline” diktaat, kus õpilane kordab häälega helide nimetustega meloodilisi motiive ja helirea ehitust. (Vahromejev 1978: 14)

Diktaadi kirjutamine

Solfedžoaines omandatud oskuste kinnitamise momendiks võib nimetada diktaadi kirjutamist.

Selleks, et üles kirjutada hetkel esitatav muusikaline katkend või mälus keerlevat meloodiat, peab olema hästi arenenud kuulmine ja piisav pagas teooria teadmisi. (Davõdova 1962: 8)

Peamised ülesanded, mida püstitakse diktaadi kirjutamisel on järgmised:

- 1) looma ja kinnitama sidet nägemisel ja kuulmisel ehk õpetada kirja panna seda, mida kuuled
- 2) arendama mälu ja sisemist kuulmist
- 3) olema vahendiks praktiliste teadmiste kinnitamisel ja arendamisel, mida saadakse lisaks ka eriala tunnis. (Davõdova 1962: 16)

Diktaati peaks kirjutama iga läbitud teema kinnitamiseks. Ainult siis, kui õpilane oskab vabalt ära kuulata astmete liikumist, oskab esitada nooditeksti abil erinevaid meloodia-ja rütmiharjutusi, oskab noodist lugeda, oskab analüüsida kuulatud, võib asuda diktaadi kirjutamise õpetamisele. (Šatkovski 2010: 111)

1. ja 2. klassides kirjutatakse enamasti rütmidiktaate, mis tähendab seda, et õpilane peab kuulmise järgi kirja panema neid rütme, mida ta kuuleb.

Diktaadid, kus peab oskama ära kuulata ka meloodia käiku, kirjutatakse vähem. Enamasti nendeks on lühikesed kõlamudelid, motiivid tuttavatest lauludest või lauluharjutustest.

Intervjueeritavatel õpetajatel olid diktaadi kirjutamise õpetamise koha pealt erimeelt. Mõned solfedžoõpetajad alustavad diktaadi kirjutamist juba esimeses klassis mõned aga alles 2. klassi lõpus. Üldiselt on diktaadi kirjutamise õpetamine vägagi individuaalne õpetajate seas. Kuna diktaadi kirjutamine nõuab väga head ettevalmistust, siis mõnikord võib minna õpilasel kaua aega enne kui ta jõuab selle tasemeni, et ta suudab kuulatud kirja panna. Tihtipeale ei sõltu see mitte õpetaja halvast ettevalmistamisest selleks, vaid hoopiski õpilase vähesest musikaalsusest.

Erinevad loomingulised harjutused

Selleks, et solfedžotund ei oleks kuiv teooripõhine, on hea teha õpilastega loomingulisi harjutusi, mis samal ajal ka kinnistavad õpilase teadmisi teatud teema valdkonnas.

Rütmi kinnitamiseks on erinevad rütmiharjutused, kus õpilane peab kas siis lõpetama alustatud teemat või puuduvatesse taktidesse lisada omalt poolt mõeldud rütmid ning neid esitama. Samuti on ka sarnaseid harjutusi meloodia kirjutamise peale. Alati on võimalik paluda õpilasel

lauluharjutusele improviseerida rütmipillil saatepartii, mida koos klassiga esitada.
Miski muu ei arenda õpilases rohkem musikaalsust kui anda vabadus ise luua muusikat.
Loomingulisi harjutusi saab kasutada igas eelpool nimetatud õppevormis.

1.3 Solfedžo õppematerjalid

Solfedžotunni paremaks läbiviimiseks on õpetaja poolt valitud materjalid.

Õpik peaks sisaldama endas kõiki liike õppevorme ette antud õppekorralduses nii klassitöös kui ka kodutöös: noodist lugemine, tekstiga laulmine, ühehäälsus, mitmehäälsus, intoneerimisharjutused ja muud kuulmist arendavad harjutused. Õpiku kasutaja ei peaks otsima kõiki neid tööks vajalikke materjale erinevatest õpikutest. Samuti peaks õpik sisaldama endas ka lühikesi metoodilisi ettekirjutusi, mis aitaksid õpetajal orienteeruda õpiku kasutamises ja õpilase õppetöösse kaasamises. (Ostrovski 1958: 3)

Toetudes bakalaureusetöös õpetajate intervjuudele, on õppematerjalide valik väga lai ning see on pigem eelduseks solfedžoaine läbiviimisel, vaidlustades eelpool Ostrovski kriteeriumi õppematerjali kohapealt. Õpetajad suurendavad oma õppematerjalide valikut, sest leiavad mitmete materjalide puudujääke oma kogemustele toetudes. Tänapäeva lastega ei ole tihti võimalik võtta läbi teatud teemad sellise kiirusega nagu varem, sest praegune muusikakoolide õpe keskendub pigem huvialasele õppele mitte professionaalse musikaalsuse arendamisele. Koostades töökava toetudes ainult ühele õpikumaterjalile ei pruugi see anda tulemusi õpilaste solfedžoõppes. Samuti ka sõltub väga palju klassi tasemest. Õpetaja ei või kunagi teada, milline on tulevane 1. klass ja mida on vaja nendes õpilastes rohkem arendada.

Ida- Virumaa solfedžoõpetajate töös lisaks õpilaste taseme probleemile on ka keele barjäär. Tutvudes lähemalt Ida- Virumaa kontingendiga on selgelt näha kahe keelsuse mõjusid. Õpetajal on vaja olla kursis ka mitte ainult eestikeelsete, kuid ka venekeelsete õppematerjalidega. 1. ja 2. klassi õpilane, kelle emakeeleks on hoopiski vene keel, ei suuda korraga hästi omistada endale muusikalist keelt võõrkeeles ehk eesti keeles. Kui aga vaadelda ainult Sillamäe ja Narva muusikakoole, siis sealne rahvastiku kontingent ongi enamjaolt venekeelne ning vajadust eestikeelsete materjalide järgi ei ole.

Kuna uurimuse keskmeks on 1. ja 2. klasside õppematerjalid, siis paljud õpetajad leidsid, et õpikud peaksid olema illustreeritud piltidega ning äratama õpilastes huvi. Õpikus peaks olema

laulud tekstidega ning erinevad liikumismängud. Samuti ka lauluharjutused erinevate rütmipilli saadetega. Välja kirjutatud teooria osa, mis on illustreeritud tabelitega.

Õppematerjalideks lisaksin siia ka solfedžoaines kasutatavaid rütmipille. Solfedžotunni võib muuta huvitavamaks ja mitmekesisemaks kasutades näiteks Orffi pille- ksülofonid, metallofonid, kellamängud, trianglid, kõlapulgad, marakaa, kastanjetid, kõlakarbid, kõlatorud jm.

Õppematerjalide valikus peab õpetaja jälgima mitmeid kriteeriume – kas õppematerjal täidab kõiki nõudmisi õppeprogrammile, kas nendega on võimalik arendada kõiki tehnilisi oskusi, kas nad käsitlevad erinevaid stiile, kas nad on sobilikud õppegrupile jne. Valitud õppematerjaliga peab olema paika pandud eesmärk erinevate solfedžo õppevormide arendamisel (laulmine, kuulamine, diktaat, noodist lugemine, intoneerimisharjutused, loomingulised harjutused). (Davõdova 1986: 6)

Et kõik need eelnimetatud õppevormid saaksid omandatud solfedžotunnis koos õigesti valitud õppematerjalidega ongi vaja teada, milline peaks olema seda protsessi juhtiv klassi ees seisev solfedžoõpetaja.

1.4 Solfedžoõpetaja pädevused

Tuntud pedagoogikateadlase Lee Schulmani ettekujutuse järgi moodustub õpetajate pedagoogiline pädevus kolmest komponendist: üldpedagoogikast, õpetatavast ainest ja selle õpetamise meetodikast. (Krull 2000: 21)

Solfedžoõpetaja on nagu ükskõik mis aine õpetaja, kes samuti peab olema teadlik õpetamiskasvatusmeetoditest ning oskama neid rakendada oma töös. Samuti peab valdama oma ainet nii, et suutma edasi anda oma teadmisi õpilastele ning äratama ka huvi oma aine vastu ja valdama erinevaid õpetamise meetodikaid.

Solfedžotundi viiakse läbi üldjuhtudel grupitunnina, mis nõuab omakorda õpetajalt head ettevalmistust, distsipliini ja õpilaste teadliku suhtumist ülesannetesse ning õppematerjalide kättesaadavust ja nende õiget kasutust. Tundi on vaja organiseerida nii, et iga õpilane oleks kogu aeg aktiivses tegevuses ja pööraks tähelepanu tunnis toimuvale. Õpilane peab tunnetama, et

õpetaja omab täieliku ülevaate nende kohta, kes kuidas kuulab ja töötab klassis. (Vahromejev 1978: 7)

Õpetaja töö planeerimine peab olema eesmärgistatud.

Toon välja N. Gage ja D. Berliner (1998: 29- 30) eristavad õppeprotsessi korraldamises viit funktsionaalset etappi.

1. Eesmärkide kindlaksmääramine
2. Õpilaste eripära mõistmine ja arvestamine
3. Õppimise ja motivatsiooni mõistmine ning nende teadmiste rakendamine
4. Õpetamisviiside (meetodite ja praktika) ning õpilastele üldise lähenemise väljavalimine ja rakendamine töös klassiga
5. Õpilaste õpi- ja kasvatustulemustele hinnangu andmine

Solfedžoõpetajal peab olema ettekujutus, mida ta saab nõuda õpilastelt eesmärgi saavutamiseks arvestades sealjuures õpilaste eripäraga. Solfedžoaine õpetamisel on väga valdavaks teemaks just õpilaste erinev tase, mis tihtipeale panebki paika õpetaja tundide planeerimise. Solfedžoõpetaja peab teadma, mida tema õpilased suudavad ja mida mitte.

Õpetaja peab oskama kasutama erinevaid õppimismeetodeid lähtudes jällegi klassi eripärast, mis kindlustaksid nii üksikõpilaste kui ka terve klassi soovi ja suutlikkuse õppida.

Ettevalmistavate etappide tulemusena langetab õpetaja otsused kasutatavate õppemeetodite ning tehniliste õppevahendite kohta, püüab planeeritud näha mõne üldisema, õppetöös pikema aja jooksul realiseeritava lähenemisviisi valguses ning rakendab planeeritud õppetöös.

Õpetamise kestel ja harilikult ka pärast õppetsükli lõppu hindab õpetaja, kuivõrd õpilased on püstitatud eesmärgid saavutanud. Õpilasi tuleb informeerida nii nende kordaminekutest kui ka ebaõnnestumistest. Samuti tuleb neile soovitada, kuidas puudujääkidest vabaneda. Kui hindamisel selgub, et õpetaja püstitatud eesmärgid on saavutatud, võib asuda uue materjali õppimisele. Kui aga paljud õpilased ei ole materjali vajalikul tasemel omandanud, tuleb õpetajal mõelda, kuidas olukorda parandada. Mõnikord tähendab see õpitud materjali juurde tagasipöördumist või selle uuesti õpetamist. Mõttekas õppetöö planeerimiseks ja tulemuste hindamiseks vajab õpetaja teadmisi, kuidas määratleda ja formuleerida õppe- eesmärgid nii, et

nende saavutamine oleks kontrollitav ning hinnatav (Krull 2000: 49).

Kuna minu bakalaureusetöös on uuritavaks teemaks solfedžoõpetajate õppematerjalide kasutamine 1. ja 2. klassis, siis oluliseks aspektiks pean ka õpetaja oskust valida õigeid materjale solfedžotunni läbiviimisel. Materjali valimisel peab õpetaja lähtuma oma püstitatud eesmärkidest ja õpilaste eripärast. Samuti ka valdama materjali täies ulatuses.

Iga kogemusega kasvab ka õpetaja professionaalsus, kuid samas ei tohi ka jääda vanade meetodite või materjalide juurde, sest elame pidevalt muutuvast maailmast, mis toob endaga kaasa palju muutusi. Samuti ka solfedžoaines. Õpetaja peab suutma vastu võtta uusi väljakutseid ja olema paindlik igas ette tulevas olukorras ning pidevalt arendama ennast igas valdkonnas.

2 UURIMUSTÖÖ METOODIKA

Käesoleva uuringu eesmärgiks on kaardistada Ida- Virumaa muusikakoolide solfedžoõpetajad ja välja selgitada nende kasutatavaid õppematerjale 1.ja 2. klassis aastatel 2012/2013. Selles peatükis annan ülevaate uurimismetoodikast, kirjeldan valimit ja uurimuse protseduuri.

2.1 Meetodi valik ja kirjeldus

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgi täitmiseks on teostatud kombineeritud kvalitatiiv- kvantitatiivne uurimus. Andmete kogumiseks olen kasutanud struktureeritud intervjuud ehk ankeetintervjuud, milles kasutatakse abivahendina ankeeti, kus on küsimuste ja väidete vorm ning järjekord kindlaks määratud (Hirsjärvi jt. 2005: 195).

Lähtudes Lembit Õunapuu loengukonspektidest, kus ta toob välja erinevaid tüüpe intervjuusid, on minu uurimustöö jaoks sobilikum poolstruktureeritud intervjuu , mille tunnused on järgmised:

- protseduurid osaliselt standardiseeritud (Õunapuu 2011)
- kindlad algusküsimused vaid intervjuu käivitamiseks
- küsimuste järjekorda võib intervjuu käigus muuta
- küsimuste sõnastus paindlik
- intervjuueeriija võib vastata küsimustele ja anda selgitusi
- vajadusel lisatakse selgitavaid küsimusi
- küsimuste liiki ja arvu ei piirata
- registreerimine nii registreerimislehtedega kui ka salvestusvahenditega (*Ibid.*, 2011)

Oma intervjuus kasutasin avatud lõpuga küsimusi, millega panin paika järgmised uuritavad põhiparameetrid: taustandmed, solfedžo õppematerjalid, solfedžoõpetaja hinnangud õppematerjalidele.

2.2 Valimi moodustamine ja uurimiskontingendi kirjeldus

Valimi moodustasin Ida- Virumaa muusikakoolides töötavatest solfedžoõpetajatest, mille kohta leidsin andmed Ida- Virumaa kodulehelt (Ida- Virumaa huvikoolide koduleht). Pidasin seda kodulehte täpsemaks oma uurimustööks, kuna Eesti Muusikakoolide Liidu kodulehelt puudusid kolm muusikakooli (Narva Koorikool, Narva Kreenholmi Muusikakool, Narva- Jõesuu Muusikakool). Nendest muusikakoolidest valisin välja just need, kus toimub solfedžoõpe. Kokku sain 12 muusikakooli: Kiviõli Kunstide Kool, Aseri Muusikakool, Kohtla- Järve Kunstide Kool, Jõhvi Muusikakool, Toila Muusika- ja Kunstikool, Ahtme Kunstide Kool, Iisaku Kunstide Kool, Sillamäe Muusikakool, Narva Muusikakool, Narva Kreenholmi Muusikakool, Narva- Jõesuu Muusikakool, Narva Koorikool.

Populatsioon koosneb nende muusikakoolide solfedžoõpetajatest. Kasutan kõikset valimit, sest populatsiooni üldmaht pole väga suur, valimi maht on seega 34 (n=34).

2.3 Uurimisprotseduuri kirjeldus

Uurimuse viisin läbi Ida- Virumaa muusikakoolides, kus üheks õpetatavaks aineks on solfedžo. Uurimine toimus ajavahemikus 01.10.2012- 10.05.2013.

Otsisin kooli kodulehtedelt solfedžoõpetajate andmeid ning kirjutasin koolijuhtkonnale, et kokku leppida intervjuu ajad.

Uuringu esimesel etapil viisin läbi pilootuuringu kahe solfedžoõpetajaga, kellega arutledes sain paika intervjuu kondikava. Esimene pilootuuring toimus 1.10.2012 ja teine 2.10.2012.

Taustandmete jaoks kasutasin ankeeti, mis oli paberkandjal ette antud igale intervjuueerijale. Ankeete kokku oli 25, nendest 19 olid vene ja 6 eesti keelset. Ankeetküsitluse küsimused on ära toodud 3. peatükis (vt lk 18).

Intervjuu vastused olid salvestatud helikandjale, mida hiljem töötlesin oma uurimuse tarbeks üle. Kokku intervjuueerisin 25 õpetajat. Tegevus toimus eelnevalt õpetajatega kooskõlastatud aegadel.

3 TULEMUSTE ANALÜÜS

Antud peatükis kaardistan Ida- Virumaa solfedžoõpetajad ja selgitan välja, millise kvalifikatsiooni ja kogemusega nad on, milliseid õppematerjale nad kasutavad 1.ja 2. klassis ning mis on nende kriteeriumid materjalide valimisel. (Kõik andmed on 2012/2013 aasta kohta) Järgnevas tabelis (vt *Tabel 1*) toon välja Ida- Virumaa muusikakoolide solfedžoõpetajate arvu koolide kaupa.

Tabel 1. *Ida-Virumaa muusikakoolide solfedžoõpetajate arv koolide kaupa*

Valimisse kaasatud koolid	Õpetajate arv
1. Ahtme Kunstide Kool	3
2. Aseri Muusikakool	1
3. Iisaku Kunstide Kool	1
4. Jõhvi Muusikakool	5
5. Kiviõli Kunstide Kool	3
6. Kohtla- Järve Kunstide Kool	3
7. Narva- Jõesuu Muusikakool	2
8. Narva Koorikool	2
9. Narva Kreenholmi Muusikakool	2
10. Narva Muusikakool	5
11. Sillamäe Muusikakool	5
12. Toila Muusika- ja Kunstikool	2
Kokku:	34

Tabeli järgi on näha, et Ida- Virumaa kõikide koolide peale on kokku 34 õpetajat, kusjuures kõik on naissoost. Kõige rohkem solfedžoõpetajaid on Sillamäe, Narva ja Jõhvi Muusikakoolis – 5. Siinkohal võib ära märkida, et ühe õpetaja nimi esines kolmes koolis, (Ahtme ja Jõhvi

Muusikakoolis ning Toila Muusika- ja Kunstikoolis) mis tegelikult täheldab seda, et füüsiliselt on õpetajaid kokku 32. Tuleks ära märkida, et 32-st õpetajast keeldus intervjuud andmast 3 õpetajat (2 õpetajat Kohtla- Järve Kunstide Koolist ja 1 õpetaja Narva Koorikoolist) ning 4 õpetajaga ei õnnestunud kohtuda (Narva ja Narva Kreenholmi Muusikakooli ühe õpetajaga ning kahe Sillamäe Muusikakooli õpetajatega). Kõik järgmised statistika andmed on 27 õpetaja kohta ehk siis 25 õpetajat füüsiliselt. Kõige rohkem esines muusikakoole, kus on kaks solfedžoõpetajat.

3.1 Ida- Virumaa solfedžoõpetajate kaardistamine

Antud alapeatükis kaardistan Ida- Virumaa solfedžoõpetajaid toetudes ankeetküsitluste vastustele.

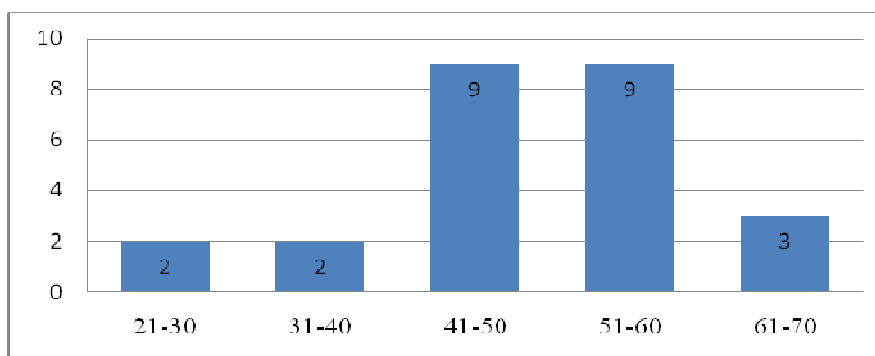
Allpool toon välja ankeetküsitluse küsimused:

1. Vanus
2. Rahvus
3. Õppekeel
4. Õppeasutus, kus on saadud haridus
5. Lõpetatud eriala
6. Saadud elukutse
7. Haridusaste
8. Õppeasutuse lõpetamise aasta
9. Töökogemus solfedžoõpetajana aastates
10. Praegune amet
11. Kasutatavad õppematerjalid
12. Õppematerjalide valimise kriteeriumid

Viimase küsimuse vastused tekitasid intervjuu käigus ka lisaküsimusi, mis nõudis mõnelt õpetajalt rohkem selgitusi.

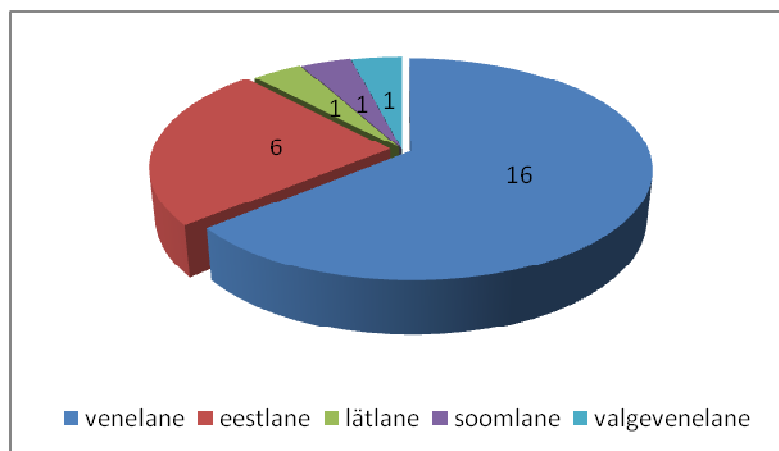
Järgmistes joonistes (vt. *Joonis 1*, *Joonis 2* ja *Joonis 3*) toon välja Ida- Virumaa solfedžoõpetajate vanuselise ja rahvuselise koosseisu ning nende õppekeele.

Joonis 1. Ida- Virumaa solfedžoõpetajate vanuseline koosseis

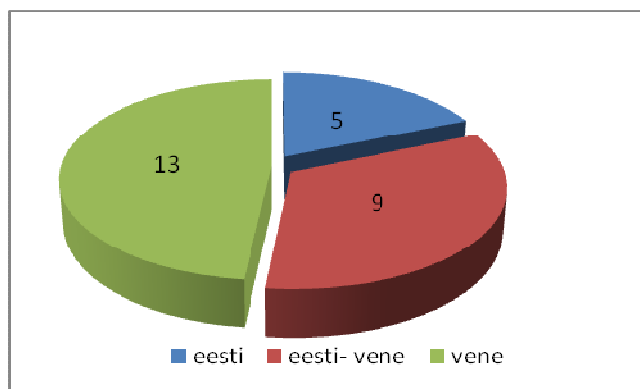
Joonisel 1 on näha, et kõige rohkem on solfedžoõpetajaid vanuses 41-50 ja 51-60 ning kõige vähem vanuses 21- 30 ja 31- 40. Vanuses 61- 70 on kokku 3 õpetajat. Ankeetide tulemustel sain teada, et kõige vanem õpetaja on 69 aastane ning noorima õpetaja vanuseks on 24. Õpetajate keskmiseks vanuseks on 48 eluaastat.

Joonis 2. Ida- Virumaa solfedžoõpetajate rahvuseline koosseis

Kõige rohkem on Ida- Virumaal vene rahvusest õpetajaid – 16 ning eestlastest õpetajaid ainult 6. Üksikult esineb veel lätlasest, soomlasest ja valgevenelasest õpetajaid.

Joonis 3. Ida- Virumaa solfedžoõpetajate õppekeel

Ida- Virumaa solfedžoõpe käib eesti keeles ja vene keeles. Andmete järgi õpetab solfedžot ainult eesti keeles 5 õpetajat. Nendest 2 õpetajat õpetavad Jõhvi Muusikakoolis, 2 õpetajat Toila Muusika- ja Kunstikoolis ning 1 õpetaja Iisaku Kunstide Koolis. Kahes viimases koolis puudub venekeelne õpe.

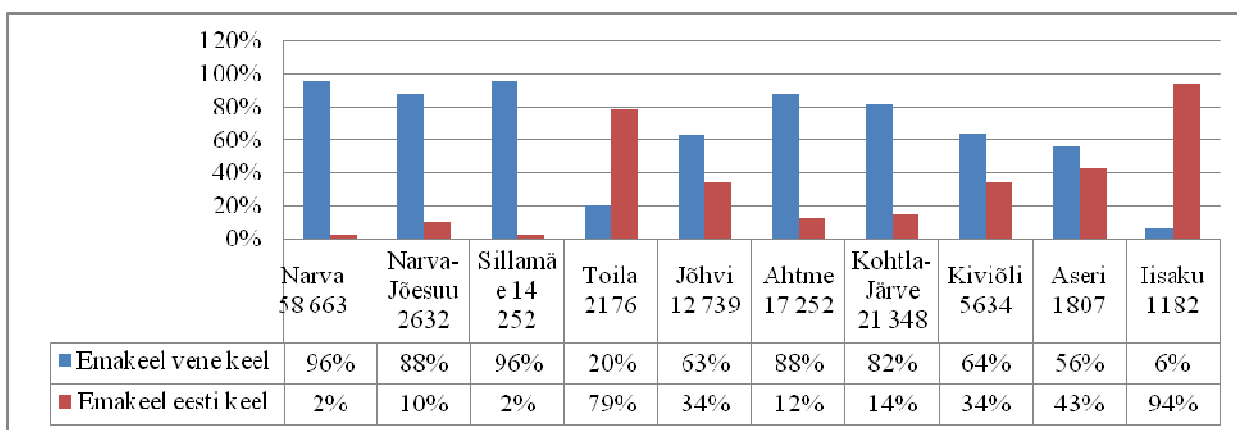
Suurema osa moodustab venekeelne solfedžoõpe- 13 õpetajat. Sillamäe Muusikakooli, Narva-Jõesuu Muusikakooli, Narva Muusikakooli, Narva Kreenholmi Muusikakooli ja Narva Koorikooli kõik intervjueeritavad solfedžoõpetajad õpetavad oma ainet ainult vene keeles. Lisaks neile lisandub 2 õpetajat Ahtme Kunstide koolist ja 1 Jõhvi Muusikakoolist. Huvitavaks faktiks lisan, et see Jõhvi Muusikakooli õpetaja figureerib Toila Muusika- ja Kunstikoolis, kus õpetatavaks keeleks on ainult eesti keel ja ka Ahtme Kunstide Koolis, kus ta annab tunde nii eesti kui ka vene keeles, mis paneb kuuluma teda ka järgmisse loetellu, kus 9 õpetajat Ida- Virumaa muusikakoolides valdavad mõlemat keelt ning nende solfedžoõpe toimub nii eesti kui ka vene keeles. Nendeks koolideks on Kiviõli Kunstide Kool ja Aseri Muusikakool. Minu andmete järgi kuulub siia rühma ka Kohtla- Järve Kunstide Kool, aga kahjuks on siit koolist esindatud ainult 1 õpetaja, sest 2 õpetajat keeldusid andma intervjuud. Jõhvi Muusikakoolist kuulub siia rühma 2 õpetajat.

Kakskeelse õppekeele mõiste tähendab seda, et õpetajal on nii eesti kui ka vene keelsed rühmad eraldi kui ka sellised rühmad, kus tuleb ühes tunnis kasutada kaks keelt paralleelselt.

Pean oluliseks siinkohal välja tuua mõned statistika andmed Ida- Virumaa rahvastiku nende linnade kohta, mis on seotud minu bakalaureuse töös uuritavate muusikakoolide kohta.

Oluliseks faktiks märgin ära, et 2011. aasta rahvaloenduse järgi on Ida- Virumaa 149 172 elanikust 121 680 elanikku, kelle emakeeleks on vene keel. See teeb 81,6 % kogu Ida- Virumaa elanikkonnast.

Joonis 4. Ida- Virumaal asuvate muusikakoolide linnade rahvaarv ja emakeel.

Joonises 4 (vt. Joonis 4) on välja toodud statistikaandmed nende Ida- Virumaa linnade kohta, kus asuvad minu bakalaureusetöös uuritavad muusikakoolid. Andmed on saadud Eesti Statistikaameti statistikakaardi järgi. Andmed pärinevad 2011. aasta rahvaloendusest (Eesti Statistikaameti koduleht).

Joonises 3 (vt. Joonis 3) on selgelt näha, et valdav osa on venekeelsel solfedžoõppel. Lisasin joonise 4 selleks, et oleks selge, miks on just Sillamäe Muusikakoolis, Narva- Jõesuu Muusikakoolis, Narva Muusikakoolis, Narva Kreenholmi Muusikakoolis ja Narva Koorikoolis solfedžoõpe ainult vene keeles.

Joonisest 4 on näha, et Narvas elab kokku 58 663 elanikku ning 96 % elanikel on emakeeleks vene keel. Narva- Jõesuus on 2632 elanikku, millest 88% elanikul on emakeeleks vene keel. Sillamäel on kokku 14 252 elanikku ning nendest 96 % elanikul on emakeeleks vene keel.

Kõige väiksema protsendiga elanikke, kelle emakeeleks on vene keel on Toila- 20% ja Iisaku- 6 %. Sealne solfedžoõpe toimub ka ainult eesti keeles.

Kiviõli Kunstide Koolis, Jõhvi- ja Aseri Muusikakoolis toimub solfedžoõpe eesti ja vene keeles. Joonise järgi on ka näha, et kuigi suurem protsentarv on nendes linnades elanikel, kelle emakeeleks on vene keel, siiski ei ole see vahe kahe keele vahel nii suur kui Narvas, Narva- Jõesuus ja Sillamäel. Kiviõlis on 64 %, Aseris on 56 % ja Jõhvis on 63% elanike emakeeleks vene keel.

Ahtmes ja Kohtla- Järvel on jällegi tunda vene keelsuse suuremat osakaalu. Ahtmes on 88% ja Kohtla- Järvel 82 % elanike emakeeleks vene keel. Intervjueeritavate andmete järgi on nendes koolides 1 õpetaja, kes õpetab solfedžot nii eesti kui ka vene keeles.

Tulenevalt nendest statistika andmetest tahangi pöörata tähelepanu sellele, et suurem osa

bakalaureusetöö andmete analüüsist on valdavalt venekeskne nii õpetajate kvalifikatsiooni ja kogemuse kohta kui ka õppematerjalide valikute kohta.

3.1.1 Ida- Virumaa solfedžoõpetajate haridus, haridusasutus, omandatud eriala ja elukutse, praegune amet ning kogemus solfedžoõpetajana.

Tabel 2. Ida- Virumaa solfedžoõpetajate haridus, lõpetatud haridusasutused, omandatud eriala ja elukutse, kogemus solfedžoõpetajana ning praegune amet.

	Õppeasutus	Eriala	Elukutse	Haridusaste	Lõpetamis aasta	Töökogemus solfedžoõpetajana	Praegune amet
Õpetaja 1	Tallinna Pedagoogikaülikool (endine) ¹	muusikaõpetaja, koorijuht	muusikaõpetaja, koorijuht	kõrgharidus	1993	17	solfedžoõpetaja, koorijuht, üldhariduskooli muusikaõpetaja
Õpetaja 2	Tallinna Ülikool	Koorijuht	koorijuht	bakalaureus	?	28	solfedžoõpetaja, koorijuht
Õpetaja 3	Tallinna Pedagoogiline Instituut (endine)	kultuuriharidustöötaja, koorijuht	solfedžoõpetaja	kõrgharidus	1989	22	solfedžoõpetaja, õppealajuhataja
Õpetaja 4	Tallinna Pedagoogiline Instituut (endine)	Koorijuht	solfedžoõpetaja, koorijuht	kõrgharidus	1989	11	solfedžoõpetaja, koorijuht, lauluõpetaja
Õpetaja 5	Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia	muusikainterpretatsioon	akordioniõpetaja	magister	2012	15	solfedžoõpetaja, akordioniõpet.
Õpetaja 6	Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia	Koolimuusika	muusikaõpetaja	bakalaureus	2011	42	solfedžoõpetaja
Õpetaja 7	Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia	Koolimuusika	muusikaõpetaja	bakalaureus	2010	25	solfedžoõpetaja
Õpetaja 8	Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia	Koolimuusika	harrastuskooride juht, klaverisa	bakalaureus		2	solfedžoõpetaja

¹ Tallinna Pedagoogikaülikool alates aastast 1992-2005; Tallinna Pedagoogika Instituut alates aastast 1952- 1992; Tallinna Ülikool alates aastast 2005.

			atja				
Õpetaja 9 (esindatud kolmes huvikoolis)	Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia	Koolimuusika	muusikaõpetaja	magister	2012	5	solfedžoõpetaja
Õpetaja 10	Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia	Koolimuusika	harrastuskooride juht, klaverisatja	bakalaureus		1	solfedžoõpetaja, üldhariduskooli muusikaõpetaja
Õpetaja 11	Viljandi Kultuurikolledž (endine) ²	Pärimumuusika	akordioniõpetaja	rakendus- kõrgharidus	1998	5	solfedžoõpetaja, akordioniõpetaja
Õpetaja 12	Tartu Pedagoogiline Kool (endine) ³	algkoolimuusikaõpetaja	muusikaõpetaja	kesk-eri	1974	11	solfedžoõpetaja, üldklaveriõpetaja
Õpetaja 13	N.K. Krupski nimeline Leningradi Riiklik Kultuuriinstituut (endine) ⁴	Koorijuht	koorijuht, solfedžoõpetaja	kõrgharidus	1989	23	solfedžoõpetaja, muusikaajaloõpetaja
Õpetaja 14	N.K. Krupski nimeline Leningradi Riiklik Kultuuriinstituut (endine)	Koorijuht	koorijuht, solfedžoõpetaja	kõrgharidus	1985	32	solfedžoõpetaja
Õpetaja 15	Pihkva Muusikakesk kool	Muusikateooria	muusikat teoreetiliste ainete õpetaja	kesk-eri	1982	35	solfedžoõpetaja
Õpetaja 16	Pihkva Muusikakesk kool	Koorijuht	koorijuht, solfedžoõpetaja	kesk-eri	1988	25	solfedžoõpetaja
Õpetaja 17	Mussorgski nimeline muusikakool	Muusikateooria	muusikat eoreetiliste ainete õpetaja	kesk-eri	1971	40	solfedžoõpetaja, õppealajuhataja, muusikaajalugu, klaveriõpetaja

² Viljandi Kultuurikolledž alates aastast 1991; Viljandi Kultuuriakadeemia alates aastast 2003; Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia alates aastast 2005.

³ Tartu Pedagoogiline Kool alates aastast 1955- 1990; Tartu Õpetajate Seminar alates 1990- 2001, mis 2001 aastal liideti Tartu Ülikooli Haridusteaduskonnaga; Tartu Ülikool alates aastast 1989.

⁴ N. K. Krupski nimeline Leningradi Riiklik Kultuuriinstituut alates aastast 1964- 1991; Sankt- Peterburi Riiklik kultuuri- ja kunstideinstituut alates aastast 1991.

Õpetaja 18	Mussorgski nimeline muusikakool	Muusikateooria	muusikat eoreetiliste ainete õpetaja	kesk-eri	1973	30	solfedžoõpetaja
Õpetaja 19	Novgorodi muusikakool	Muusikateooria	muusikat eoreetiliste ainete õpetaja	kesk-eri	1969	44	solfedžoõpetaja
Õpetaja 20	Kostromski Riiklik Pedagoogiline Ülikool	muusikaõpetaja, koorijuht	solfedžoõpetaja, koorijuht, muusikaõpetaja	kõrgharidus	1996	26	solfedžoõpetaja, lauluõpetaja
Õpetaja 21	Leningradi Konservatoorium Petrozavodski filiaal	Muusikateooria	muusikat eoreetiliste ainete õpetaja	kõrgharidus	1996	30	solfedžoõpetaja, muusikaajaloõpetaja, üldklaveriõpetaja
Õpetaja 22	Astrahani Riiklik Konservatoorium	Koorijuht	koorijuht, solfedžoõpetaja	kõrgharidus	1996	14	solfedžoõpetaja, õppealajuhataja
Õpetaja 23	Daugavpils Ülikool	Muusikaõpetaja	muusikaõpetaja	kõrgharidus	1984	29	solfedžoõpetaja
Õpetaja 24	Rezekne Muusikakeskkool	Muusikateooria	muusikat eoreetiliste ainete õpetaja	kesk-eri	1979	34	solfedžoõpetaja
Õpetaja 25	Jelgava Muusikakeskkool	muusikaõpetaja, koorijuht	muusikaõpetaja, koorijuht	kesk-eri	1967	43	solfedžoõpetaja

Tabelis 2 (vt. Tabel 2) on ära toodud Ida- Virumaa solfedžoõpetajate haridus, haridusasutus, omandatud eriala ja elukutse, kogemus solfedžoõpetajana ning praegune amet.

Neli õpetajat (Õpetaja 1- 4) on oma hariduse saanud praeguses Tallinna Ülikoolis. Õpetaja 1 on oma kõrghariduse saanud Tallinna Pedagoogikaülikooli nimetuse all ja Õpetaja 2 ja 4 on selle omandanud Tallinna Pedagoogilise Instituudi nime all. Kolm järgnevat õpetajat on oma hariduse saanud Eesti Muusika- ja Teatriakadeemias. Järgmisena on esindatud Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia haridusasutus, kus on hariduse saanud 4 õpetajat (Õpetaja 8- 11). Õpetaja 11 omandas kõrghariduse Viljandi Kultuurikolledži nime all ja Õpetaja 12 sai oma hariduse Tartu Pedagoogilises Koolis. Järgnevad õpetajad on oma hariduse saanud hoopiski Venemaa haridusasutustes. Õpetaja 13 ja 14 on oma kõrghariduse saanud N.K. Krupski nimelises Leningradi Riiklikus Kultuuriinstituudis. Kahel järgneval solfedžoõpetajal (Õpetaja 15 ja 16) on omandatud kesk-eri haridus Pihkva Muusikakeskkoolis. Mussorgski nimelist muusikakooli on esindatud kahe õpetaja poolt (Õpetaja 17 ja 18). Õpetaja 19 haridusasutuseks on Novgorodi

muusikakool, Õpetaja 20 on Kostromski Riiklik Pedagoogiline Ülikool, Õpetaja 21 Leningradi Konservatoorium Petrozavodski filiaal ja Õpetaja 22 Astrahani Riiklik Konservatoorium. Viimased kolm õpetajat omandasid hariduse Läti haridusasutustes.

Õpetaja 23 Daugavpilsli Ülikoolis, Õpetaja 24 Rezekne Muusikakeskkoolis ja Õpetaja 25 Jelgava Muusikakeskkoolis.

Kõige rohkem omandatud erialaks on koorijuhtimine- 9 õpetajal. Õpetaja 3 on lisaks koorijuhtimisele ka kultuuriharidustöötaja eriala omandatud. Õpetaja 1, 20 ja 25 on lisaks koorijuhtimisele omandanud ka muusikaõpetaja eriala. Ainult muusikaõpetaja erialaga on Õpetaja 23. Muusikateooria erialaga õpetajaid on 6 ja koolimuusiku erialaga 5 õpetajat. Üksikult esinevad erialad on veel muusikainterpretatsioon (Õpetaja 5), pärimusmuusika (Õpetaja 11) ja algkoolimuusikaõpetaja (Õpetaja 12)

Samuti nagu omandatud erialaga on ka elukutselt kõige rohkem õpetajaid koorijuhtimisega- 9 õpetajat. Nendest 9- le õpetajale lisandub elukutseks solfedžoõpetaja- Õpetaja 4, 13, 14, 16, 20 ja 22. Solfedžoõpetaja elukutse on omandanud lisaks veel ka Õpetaja 3. Õpetaja 1, 20 ja 25 on lisaks koorijuhtimisele saanud muusikaõpetaja elukutse. Muusikaõpetaja elukutsega on veel ka Õpetaja 6, 9, 12 ja 23. Muusikateoreetiliste ainete õpetaja elukutse on omandanud 6 õpetajat (Õpetaja 15, 17, 18, 19, 21 ja 24). Kahel õpetajal (Õpetaja 5 ja 11) on elukutse akordionioõpetaja. Õpetaja 8 ja 10 saavad oma elukutseks harrastuskooride juht ja klaverisaatja.

Kõige rohkem on õpetajaid, kes on omandanud kõrghariduse- 9 õpetajat. Kaheksal õpetajal on kesk- eri haridus. Kolmel õpetajal on bakalaureuse kraad ning kahel õpetajal on see veel omandamisel. Kahel õpetajal on magistrikraad ning ühel õpetajal rakenduskõrgharidus.

Haridusasutuste lõpetamise aasta on kolmel õpetajal märkimata kuna Õpetaja 2 ei vastanud sellele küsimusele oma ankeedis ja Õpetaja 8 ja 10 pole veel lõpetanud oma haridusasutuse õpinguid.

Viis õpetajat on saanud oma hariduse aastatel 1967-1974 ehk siis 40-47 aastat tagasi. Kaheksa õpetajat on lõpetanud aastatel 1979- 1989 ehk siis 25- 35 aastat tagasi. Viis õpetajat lõpetasid aastatel 1993- 1998 ehk siis 16- 21 aastat tagasi ja neli õpetajat lõpetasid aastatel 2010- 2012 ehk siis 2-4 aastat tagasi.

Kõige suurema töökogemusega on Õpetaja 19, kes on olnud solfedžoõpetaja juba 44 aastat. Kõige rohkem on neid õpetajaid, kelle töökogemus ulatub 25-st kuni 35-nda aastani- 10 õpetajat.

Kõige väiksema töökogemusega ehk 1 aasta on Õpetaja 10.

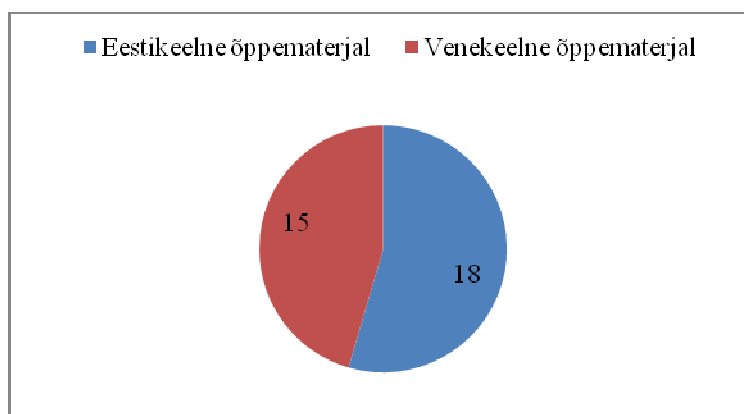
Enamus õpetajatel on lisaks solfedžoõpetaja ametile ka koorijuhtimine, üldhariduskooli muusikaõpetaja, õppealajuhataja, lauluõpetaja, akordionioõpetaja ja üldklaverioõpetaja amet.

3.2 Ida- Virumaa solfedžoõpetajate kasutatavad õppematerjalid

Antud peatükis annan ülevaate Ida- Virumaa solfedžoõpetajate kasutatavate õppematerjalide kohta 1. ja 2. klassis ja millised on nende kriteeriumid materjalide valimisel.

Kokku oli 25 intervjueeritavat õpetajat, kes nimetasid tunnis kasutatavaid õppematerjale ja nende autoreid ning pealkirju. Solfedžoõpetajate poolt kasutatavad õppematerjalid jagunesid eesti- ja venekeelseteks. Joonises 5 (vt. Joonis 5) on välja toodud, mitu õpetajat 25st kasutab oma tunnis eestikeelset õppematerjali ja mitu venekeelset õppematerjali.

Joonis 5. Ida- Virumaa solfedžoõpetajate arv eestikeelsete ja venekeelsete õppematerjalide kasutamises

25st intervjueeritavast Ida- Virumaa solfedžoõpetajast 18 kasutab oma õppetöös eestikeelset õppematerjali ning 15 õpetajat venekeelset õppematerjali. Siinkohal tuleb ära märkida, et kuigi solfedžoõpe eesti keeles toimus ainult 5 õpetajal ja eesti-vene keeles 9 õpetajal ning 13 õpetajal ainult vene keeles (vt. Joonis 3), ei oma see õppematerjalide kasutamise koha pealt suurt mõju. Intervjuudes selgus, et mõned õpetajad, kes annavad tunde nii eesti kui ka vene keeles võivad kasutada kas siis ainult eestikeelset materjali ning tõlkida seda tunnis otse õpilastele vene keelde või siis hoopis vastupidi. Samuti ka mõned õpetajad, kelle õppetöö on valdavalt venekeelne,

võivad kasutada ka eestikeelset õppematerjali ning need õpetajad, kelle õppetöö käib eesti keeles, võivad samuti kasutada hoopiski venekeelset materjali.

3.2.1 Eestikeelsed õppematerjalid

Järgnevas tabelis (vt. Tabel 3) toon välja Ida- Virumaa solfedžoõpetajate kasutatavad eestikeelsed õppematerjalid.

Tabel 3. Ida- Virumaa solfedžoõpetajate eestikeelsete õppematerjalide tabel

Õppematerjalide autor ja pealkiri	Õpetajate arv
1. E. Krigul <i>Solfedžo 1 klassile</i>	15
2. E. Krigul <i>Solfedžo 2 klassile</i>	15
3. S. Aavik <i>Solfedžo töövihikud 1. klassile</i>	14
4. S. Aavik <i>Solfedžo töövihikud 2 klassile</i>	14
5. M. Tamra <i>Laulame mängime I osa</i>	8
6. M. Tamra <i>Laulame mängime II osa</i>	8
7. P. Raik <i>Solfedžo I. Õpik/töövihik</i>	6
8. P. Raik <i>Solfedžo II. Õpik/töövihik</i>	6
9. M. Tamra <i>Diktaate I ja II klassile</i>	5
10. S. Aavik <i>1352 meloodilist diktaati</i>	2
11. A. Metsala <i>Solfedžo algastmele I-II klass</i>	2
12. H. Ainsalu <i>Harjutusi solfedžeerimiseks eesti muusikast</i>	1
13. R. Eespere <i>Prima Volta? Õpik/käsiraamat</i>	1
14. R. Kangro <i>Pillilugu</i>	1
15. E. Krigul <i>Tere muusika</i>	1
16. M. Liivak <i>Kaks sammu sissepoole</i>	1
17. M. Muldma, E. Karp <i>Muusikaõpik 9. klassile</i>	1
18. R. Pajusaar <i>Pillid laulavad</i>	1
19. M. Pullerits, L. Urbel <i>Muusikaõpik 1 klassile</i>	1
20. M. Pullerits, L. Urbel <i>Muusikaõpik 2 klassile</i>	1
21. A. Velli <i>Laulud ja mängud</i>	1

Kokku on 22 erinevat eestikeelset õppematerjali, mida Ida- Virumaa solfedžoõpetajad kasutavad solfedžotundides 1. ja 2. klassis. 25st intervjuueeritavast õpetajast on 15 õpetajal kasutuses õppematerjaliks E. Kriguli *Solfedžo* õpikud 1. ja 2. klassile. Nende õpikute materjali toetamiseks kasutab 14 õpetajat S. Aaviku *Solfedžo* töövihikuid 1. ja 2. klassile. Need õppematerjalid on aluseks solfedžotunni läbiviimiseks. Järgmised õppematerjalid on õpetajatel kasutuses pigem abimaterjalina kui on vaja teatud tunni teemat rohkem kinnistada või korrata ning iga õpetaja teeb oma valiku, mida ta antud materjalist kasutab. Selleks on M. Tamra õpik *Laulame mängime I ja II osa*, mis on kasutusel 8 õpetajal ning 5 õpetajat kasutavad oma õppetöös ka M. Tamra *Diktaate I ja II klassile*. A. Metsala õpik *Solfedžo algastmele I- II klassile* on kasutuses ühe õpetaja poolt solfedžotunni läbiviimise aluseks. Kuigi 6 õpetajal on kasutatavaks abiõppematerjaliks P. Raik *Solfedžo* õpik/töövihik 1. ja 2. klassile, on õpetajate poolt mainitud, et materjali võetakse sealt vähe ja valikuliselt.

Intervjuust selgunud õpetajate mõned kommentaarid eestikeelsete õppematerjalide kohta:

E. Krigul *Solfedžo* 1 klassile

Nii palju kui on inimesi nii palju on ka arvamusi. Erinevate õpetajate poolt kõlas ka selle õpiku kohta palju erinevaid arvamusi ja kommentaare. Ühe õpetaja jaoks sobib see õpik väga hästi pigem ettevalmistus klassile just nimelt selle algusmaterjali poole pealt. „*Kõik läheb süsteemipäraselt ja lihtsalt, aga lõpp läheb liiga kiiresti keeruliseks,*” ütleb õpetaja. Seepärast jaotabki ta seda õpikut hoopiski kaheks õppeaastaks ning õpiku lõpumaterjali võtab kasutusele alles 1. klassi II poolaastal.

Väga mitmetelt õpetajatelt kõlas fraas: „*Meeldib! Hea, et on lauluharjutused tekstiga!*” Õpetajad peavad oluliseks kui on õpikus ka välja kirjutatud laulud sõnadega, millega saab õpilastel muuta tunni huvitavamaks. Samas teiselt poolt kõlas ühelt õpetajalt, kelle solfedžotunni läbiviimiseks on hoopis vene keel, et ei kasuta lauluharjutuste tekste, sest väikesed lapsed ei oska lugeda eesti keeles ning laulavad harjutusi ainult noodinimedega niikuinii.

Sillamäe Muusikakooli, Narva- Jõesuu Muusikakooli, Narva Muusikakooli, Narva Kreenholmi Muusikakooli ja Narva Koorikooli solfedžoõpetajad ei kasuta E. Kriguli *Solfedžo* õpikut, sest sealne solfedžoõpe toimub valdavalt ainult vene keeles. Mõnel üksikul solfedžoõpetajal aga leidus see ammu unustusse vajununa kapipõhjast üles küll. Ühe õpetaja põhjenduseks, miks ta ei kasuta seda materjali oli see, et selle õpiku materjal ei ole huvitav vene keelt kõnelevale lapsele ning materjal on 1. klassi jaoks passiivne. „*Mina keskendun rohkem sellele, et tunnis oleks*

õpilasel huvitav. Olgem ausad, praegu me õpetamegi rohkem huvialaselt, mitte professionaalsuse saavutamiseks.”

Samas leidis üks õpetajatest, et tema arvates, E. Kriguli *Solfedžo* õpik 1. klassile ei valmista õpilasi piisavalt hästi ette selle seeria 2. klassi õpiku jaoks.

E. Krigul *Solfedžo* 2 klassile

Paljud seda õpikut kasutavad solfedžoõpetajad kiitsid astmeharjutuste materjali, kuid leidsid, et rütmiharjutusi ei ole piisavalt. Lauluharjutuste kohta oli mitme õpetaja poolt erinevaid kommentaare: üks õpetaja arvas, et lauluharjutuste valik ühele helistikule jääb väheseks, teine õpetaja leidis, et need on hea kvaliteediga, aga lauluharjutusi tekstiga võiks olla rohkem. Kahehäälsete lauluharjutuste kohta kõlas õpetaja kommentaar, et tema klassitaseme jaoks on need rasked.

Vanem õpetaja, kelle tööstaaž solfedžoõpetajana küündib üle 40 aasta, pidas väga mugavaks õpiku materjaliks välja toodud teooria osa- tabelid, joonised (nootide asukohad noodijoonestikul koos klaviatuuriga) ja mõisted ning nende definitsioonid- „ *On head lastele spikerdamiseks.* ” Selline mugavus on seletatav vanade materjalide näitel, siis kui oli kasutusel ainult venekeelsed materjalid, kus peale lauluharjutuste polnudki rohkem midagi. Tollel ajal langes kogu teooria osa seletamine ja välja kirjutamine õpetaja õlule. Alles 90ndates hakati trükkima solfedžo õpikuid omas keeles ning juurde ka sõnadega välja kirjutatud teooria osa.

M. Tamra *Laulame mängime I osa, Laulame mängime II osa*

Need kaks õpikut on kasutuses ka rohkem lääne poolsema Ida- Virumaa solfedžoõpetajate seas. Selle seeria I osa kasutab üks õpetaja ka E. Kriguli *Solfedžo* õpiku 1. klassi kõrvalt. Koolis, kus on pillide ja õppematerjalide kättesaadavus parem, kasutavad seda õpikut pigem rütmika tunni jaoks, kus on võimalik rakendada erinevaid pille lauluharjutustega. Samas teiselt poolt mitte nii suurte võimalustega koolis, leidis õpetaja, et seda õpikut ei saa kasutada just nimelt sel samal põhjusel, et puuduvad vajalikud pillid.

Sillamäe Muusikakooli, Narva- Jõesuu Muusikakooli, Narva Muusikakooli, Narva Kreenholmi Muusikakooli ja Narva Koorikooli solfedžoõpetajate poolt leidis jällegi üksik õpetaja, kes oli selle materjaliga tuttav ning leidis jällegi, et vene keelt rääkivatele lastele ei ole materjal huvitav.

Arvamused diktaatide õppematerjalidest:

Tabelist 3 (vt. Tabel 3) on toodud välja diktaatide materjalist ainult M. Tamra *Diktaadid* 1. ja 2. klassile ning S. Aaviku *1352 meloodilist diktaati*. Õpetajate arvamusel on lihtsam ise mõelda diktaate 1. ja 2. klassidel kui otsida kusagilt kogumikust neile jõukohane diktaat. Tihti kasutatakse hoopiski solfedžoõpiku lauluharjutuste materjalidest lauldud motiive diktaatideks.

Õpetaja, kes mõnikord kasutab diktaatide kogumike, ütles, et meeldib M. Tamra *Diktaate I ja II klassile* kogumik just sellepärast, et on klasside kaupa jaotatud.

Õpetajate kommentaaridest selgubki, miks on kasutusel nii palju erinevat lisamaterjali. Iga õpetaja leiab oma puudujäägi põhimaterjalist ja lisab sellele omalt poolt seda, mida tunneb, et on vajaka jäänud. Seepärast ongi kasutuses üksikult ka erinevate õpetajate poolt need õppematerjalid, mis tegelikult ei olegi otseselt seotud solfedžo ainega nagu näiteks R. Kangro *Pillilugu* (muusikaajaloõpik), M. Liivak *Kaks sammu sissepoole* ja A. Velli *Laulud ja mängud* (ringmänglaulud), R. Pajusaar *Pillid laulavad* (klaveriõpik). Lisaks neile lisanduvad ka mõned üldhariduskooli muusikaõpikud- S. Veskimäe, K. Härma *Laulik* 1. klassile, M. Pullerits, L. Urbel *Muusikaõpik* 1. ja 2. klassile. Esmapilgul imelikuna tundub M. Muldma, E. Karbi *Muusikaõpik* 9. klassile on tegelikult täiesti ennast õigustav selle õpetaja poolt, kes kasutab abimaterjalina solfedžo tunnis selle õpiku 146 ja 147 lehekülge. Sealne muusikateooria ja rütmiharjutused on täiesti sobilikud kasutada solfedžotunnis näiteks 2. klassile. Samuti ka R. Eespere *Prima volta?* õpiku/ käsiraamatu leheküljed 27- 37 on ka valikuliselt kasutuses ühe õpetaja poolt, mis ka sobivad 2. klassile solfedžotunni rütmimängude läbiviimiseks.

Ida- Virumaa solfedžoõpetajate suurimaks puudujäägiks eesti õppematerjalide koha pealt on aga hoopiski keele barjäär. Mõnedes Ida- Virumaa muusikakoolides, kus on kasutuses eesti õppematerjal, õpetajad hoopiski tõlgivad selle tunnis eesti keelest vene keelde ning otsivad siis lisamaterjalideks endale sobivad venekeelsed õppematerjalid. Nendes Ida- Virumaa muusikakoolides nagu Sillamäe Muusikakool, Narva- Jõesuu Muusikakool, Narva Muusikakool, Narva Kreenholmi Muusikakool ja Narva Koorikool, kus solfedžotundi viiakse läbi ainult vene keeles, võetakse aluseks venekeelset õppematerjali.

3.2.2 Venekeelsed õppematerjalid

Tabelis 4 (vt. Tabel 4) toon välja Ida- Virumaa solfedžoõpetajate kasutatavad venekeelsed õppematerjalid.

Tabel 4. *Ida- Virumaa solfedžoõpetajate venekeelsete õppematerjalide tabel.*

Õppematerjalide autor ja pealkiri	Õpetajate arv
1. N. Baeva, T. Zebrjak <i>Solfedžo 1-2 klassile</i>	9
2. Š. Metallidi, M. Pertsovskaja <i>Me mängime, loome ja laulame 1 klassile</i>	9
3. Š. Metallidi, M. Pertsovskaja <i>Me mängime, loome ja laulame 2 klassile</i>	9

4. G. Kalinina <i>Solfedžo. Töövihik 1 klassile</i>	8
5. G. Kalinina <i>Solfedžo. Töövihik 2 klassile</i>	8
6. B. Kalmõkov, G. Fridkin <i>Ühehäälnelne solfedžo</i>	8
7. A. Baraboškina <i>Solfedžo 1 klassile</i>	7
8. A. Baraboškina <i>Solfedžo 2 klassile</i>	7
9. M. Kotljarevskaja- Kraft, I. Moskalkova, L. Bathan <i>Solfedžo</i>	5
10. T. Pervozvanskaja <i>Solfedžo hindel "5". Töövihik. 1 klass</i>	4
11. T. Pervozvanskaja <i>Solfedžo hindel "5". Töövihik. 2. klass</i>	4
12. G. Kurina <i>Mažoorne solfedžo</i>	3
13. G. Kurina <i>Minoorne solfedžo</i>	3
14. Š. Metallidi, A. Pertsovskaja <i>Muusikalised diktaadid laste muusikakoolile</i>	3
15. L. Akentjeva <i>Noodid on sõnades peidus</i>	2
16. M. Andrejeva <i>Primist oktavini</i>	2
17. N. Belaja <i>Noodi grammatika</i>	2
18. T. Bõrtšenko, G. Franko <i>Solfedžo ja rütmi krestomaatia</i>	2
19. T. Ogorodnova-Duhanina <i>500 diktaati muusikakooli algklassidele</i>	2
20. I. Kaplunova, I. Novoskoltseva <i>Pidu iga päev</i>	2
21. Š. Metallidi, A. Pertsovskaja <i>Muusikat õppida on kerge</i>	2
22. T. Stoklitskaja <i>100 solfedžo tundi kõige väiksematele. Krestomaatia</i>	2
23. T.E. Tjutjunnikova <i>Donotkino: Lõbusad makaronid I osa</i>	2
24. T.E. Tjutjunnikova <i>Donotkino: Kandiline apelsin II osa</i>	2
25. P. Veis <i>Astmed muusikasse</i>	2
26. L. Abeljan <i>Lõbus solfedžo</i>	1
27. A. Agašanov <i>Solfedžo. Ühehäälnelne</i>	1
28. T. S. Bõrtšenko <i>Lauluga redelist üles</i>	1
29. N. Dolmatov <i>Solfedžo</i>	1
30. G. Fridkin <i>Muusikalised diktaadid</i>	1
31. J. Frolova <i>Solfedžo 1 klassile</i>	1
32. J. Frolova <i>Solfedžo 2 klassile</i>	1
33. M. Kotljarskaja-Kraft <i>Solfedžo</i>	1
34. G. Kurina <i>Laste koorilaulu solfedžo</i>	1
35. I. Lifits <i>Rütmika õpik</i>	1
36. Š. Metallidi, A. Pertsovskaja <i>Muusikalised diktaadid laste muusikakoolidele</i>	1

37. I. Rusajeva <i>Ühehäälsed diktaadid</i>	1
38. T. Sirotina <i>Rütmiline tähestik</i>	1
39. N. Šahnozaroova <i>Võluastmed</i>	1

Venekeelset õppematerjali, mida kasutab 25 Ida- Virumaa solfedžoõpetajat on kokku 39. Mõnedel õpetajatel, kelle solfedžo tunni keeleks on eesti keel, on üksikud venekeelsed õppematerjalid jäänud varasematest aastatest lihtsalt alles, mida aegajalt kasutatakse. Sillamäe Muusikakooli, Narva- Jõesuu Muusikakooli, Narva Muusikakooli, Narva Kreenholmi Muusikakooli ja Narva Koorikooli solfedžoõpetajate intervjuudes tuli välja, et solfedžoõpetajad tellivad endale õppematerjale Venemaalt või käivad ise neid sealt ostmas. Põhjuseks ongi olematu valik venekeelset õppematerjali Eestis ning eestikeelsete õppematerjalide mitte sobilikkus vene keelt rääkivatele lastele, eriti nooremates klassides. Õppematerjalide valik vene keeles, mida kasutavad Ida- Virumaa solfedžoõpetajad oma tundides, on väga lai ja kirju. Siinkohal pole võimalik ka välja tuua õppematerjalid, mis on aluseks solfedžo tunni läbiviimisel, sest igal õpetajal on peaaegu kõik materjalid järgnevast õpetajast erinev. Kui näiteks 9 õpetaja poolt on kasutuses N. Bajeva, T. Zebrjak *Solfedžo* õpik 1.- 2. klassini ning Š. Metallidi, M. Pertsovskaja *Me mängime, loome ja laulame* õpik 1. ja 2. klassile, siis see ei tähenda üldse, et need on põhilised õpikud. Mõnede õpetajate jaoks on need kaks õppematerjali hoopiski lisamaterjaliks. 8 õpetajat kasutavad õppematerjalideks G. Kalinina *Solfedžo* töövihikuid 1. ja 2. klassile ning B. Kalmõkov, G. Fridkin *Ühehäälnene solfedžo* õpikut. A. Baraboškina *Solfedžo* õpikud 1. ja 2. klassile on kasutuses 7 õpetaja poolt. Kotljarevskaja- Kraft, I. Moskalkova, L. Bathan *Solfedžo* õpik on kasutuses 5 õpetajal ning 4 õpetajat kasutab T. Pervozvanskaja *Solfedžo hindede "5"* töövihikuid 1. ja 2. klassile. Järgnevad õppematerjalid, mida esines õpetajate arvu poolest kasutatavana vähem, ei näita selle materjali vähest populaarsust, vaid pigem Ida- Virumaa solfedžoõpetajate individuaalset lähenemist oma õpetatavale ainele. Nii palju kui on solfedžoõpetajaid Ida- Virumaal, nii palju on ka erinevaid õppematerjale ja enamgi.

Intervjuust selgunud õpetajate mõned kommentaarid venekeelsete õppematerjalide kohta:

B. Kalmõkov, G. Fridkin *Ühehäälnene solfedžo*

Selle vana solfedžoõpiku kohta ei öelnud ükski õpetaja midagi halvustavat. Pigem on aeg nii palju edasi läinud, et see õpik enam ei täida oma ülesandeid hästi nende õpilaste õpetamisel, kes praegusel ajal tulevad muusikat õppima. Nüüd on see õpik vanemal põlvkonnal hea lisamaterjal valikuliselt lehest lugemiseks. Nüüdisaegsete materjalide kõrvalt jääb puudu välja kirjutatud teooria osa, mida varem pidi

õpetaja ise lastele juurde seletama ja erinevad rütmiharjutused, millele nendel aegadel ei pööratudki nii palju tähelepanu kui praegu. Eestikeelse tunni läbiviimisega õpetaja pidas seda õpikut liiga slaavipäraseks ehk lauluharjutuste materjal toetub vene rahvamuusikale ning ei sobi eesti keelt rääkivatele lastele.

A. Baraboškina *Solfedžo 1 klassile, 2 klassile*

Seda materjali kasutavad õpetajad peavad väga heaks seda, et kõik lauluharjutused on antud koos tekstiga. Õpetaja, kes viib tunde läbi nii eesti kui ka vene keeles, kasutab antud autori materjali oma tundides vene keelt rääkivate lastega.

T.E. Tjutjunnikova *Donotkino: Lõbusad makaronid I osa, Kandiline apelsin II osa*

See materjal oli kasutusel ühes muusikakoolis kahe solfedžoõpetaja poolt, kus tundide läbiviimine toimus ainult vene keeles.

Need kaks kogumiku sobivad väga hästi algastme õpilastele. Harjutustes on palju kehalist liikumist ja mängu. Samuti on muusika valik hästi valitud, et iga laulukesega saab ära õppida uue rütmi. Õpetaja jaoks on mugav kasutada, sest kõik liigutused on ka välja kirjutatud iga harjutuse juures. Õpetajate jaoks on hea, kui lapses säilib huvi antud õppeaine vastu ning see kogumik annabki iga tunni teemat läbi laulu ja mängu.

Š. Metallidi, M. Pertsovskaja *Me mängime, loome ja laulame 1 klassile, Me mängime, loome ja laulame 2 klassile*

Selle materjali kasutus leiab aset jällegi nendes koolides, kus solfedžo tund toimub vene keeles. Ühele õpetajale meeldib juba see, et harjutused ei ole lihtsalt nummerdatud, vaid iga harjutus ongi nagu laul eraldi, mis algab pealkirjaga ja harjutuse all on sõnad ning rütmipillide saade ka kõrval. See äratav õpilases huvi kui juba loomingulisest isiksusest mitte lihtsalt noodist lauljast. Teisedki õpetajad, kes seda õpikut oma tundides kasutavad, kiidavad hästi valitud laulumaterjali.

I. Kaplunova, I. Novoskoltseva *Pidu iga päev*

Õpetaja leiab, et see kogumik on hea just väiksemate lastega. Laulumaterjal on hea ning mugav kasutada, sest lisaks õpikule on ka laulumaterjal plaadiga kaasas. Lastele meeldib laulda ja mängida koos saatega, mis tuleb plaadi pealt.

Toetudes õpetajate intervjuudele ja nende kommentaaridele õppematerjalide kohta ilmnisid ka selgelt välja, milliste kriteeriumite alusel valivad Ida- Virumaa solfedžoõpetajad tunnis kasutatavaid õppematerjale 1. ja 2. klassile. Nagu kõik siin ilmas on pidevas muutuste keerises, on ka solfedžoaine ja sellesse suhtumine muutunud koos õppematerjalidega. Õpetajad praegusel ajal keskenduvad rohkem oma aine huvitavamaks muutmisele ja selle tõttu püütakse ka leida selline materjal, mis ei oleks üksluine. Õpik peab sisaldama erinevaid liikumis- ja pillimänge ning lauluharjutuste all peaks olema välja kirjutatud laulutekst. Ida- Virumaa solfedžoõpetajate eriti tähtis kriteerium ilmnebki just nimelt nende samade lauluharjutuste tekstidest- need peaksid olema laste emakeeles.

Kokkuvõtteks võin siia ainult juurde lisada intervjuudest paar lauset, mis jäi kõlama minu kõrvu:
„Oma keeles ma võin anda lapsele palju, aga võõrkeeles ainult seda, mida ma olen ise ära õppinud.”

„Ei ole võimalik töötada ühele kogumikule toetudes. Alati tuleb tundi läbi planeerides mõelda eesmärgile, kuhu sa prügid sellega, mida sa tahad sellega saavutada, milline on klassi tase. Peab täpselt teadma, milline õppematerjal on selleks sobiv ja alati valmis uuteks väljakutseteks ja katsetamiseks ning muidugi ka läbikukkumisteks.”

KOKKUVÕTE

Töö annab ülevaate Ida- Virumaa muusikakoolides töötavatest solfedžoõpetajatest ja nende kasutatavatest õppematerjalidest 1. ja 2. klassis aastatel 2012/2013.

Töö koostamise aluseks on Ida- Virumaa solfedžoõpetajate intervjuud. Selle käigus sain vastused järgmistele küsimustele:

1. Millise kvalifikatsiooniga on Ida- Virumaa solfedžoõpetajad?
2. Milliseid materjale kasutatakse Ida- Virumaa muusikakoolides?
3. Milliste kriteeriumite alusel valivad õpetajad õppematerjale?

Saadud tulemustest koostas in andmeanalüüsi.

Uurimuses osales 12 Ida- Virumaa muusikakooli solfedžoõpetajad. Kokku oli 34 õpetajat, kellest 25ga sai läbi viia intervjuu.

Haridusasutustest, kus Ida- Virumaa solfedžoõpetajad omandasid oma eriala, oli esindatud nii Eesti, Venemaa kui ka Läti koole. Tulemused näitasid, et 25st õpetajast on 9 õpetajal kõrgharidus, 8 õpetajal on kesk- eri haridus, 3 õpetajal on bakalaureuse kraad, 2 õpetajal on magistrikraad, 1 õpetajal on rakenduskõrgharidus ning 2 õpetajat on bakalaureuse omandamisel.

Tulemuste andmetel selgus, et Ida- Virumaa solfedžoõpetajate hulgas on ainult kuuel teoreetiline haridus, ülejäänutel on omandatud koorijuhtimise eriala (9 õpetajal), koolimuusiku eriala (5 õpetajal). Üksikult on esindatud ka muusikainterpretatsiooni, pärimusmuusika, algkoolimuusikaõpetaja ja muusikaõpetaja eriala.

Taustandmete uurimise käigus selgus, et Ida- Virumaa solfedžoõppe läbiviimine toimub mitte ainult eesti keeles, vaid valdavaks õppekeeleks on hoopiski vene keel. Seetõttu on ka esindatud nii eesti- kui ka venekeelsed õppematerjalid, mis leiavad kasutust tunni läbiviimisel.

Ida- Virumaa solfedžoõpetajate kasutatavaid eestikeelseid õppematerjale oli kokku 23. Neist kõige rohkem esines E. Kriguli *Solfedžo* õpik 1. ja 2. klassile, talle järgnesid S. Aaviku *Solfedžo* töövihikud 1. ja 2. klassile ning M. Tamra *Solfedžo* õpikud *Laulame mängime* I osa ja *Laulame mängime* II osa.

Ida- Virumaa solfedžoõpetajate kasutatavaid venekeelseid õppematerjale oli kokku 39. Kõige rohkem oli mainitud N. Baeva, T. Zebrjak *Solfedžo* õpikut 1.-2. klassile ja Š. Metallidi, M. Pertsovskaja *Me mängime, loome ja laulame* 1. ja 2. klassile, nendele järgneb G. Kalinina *Solfedžo* töövihikud 1. ja 2. klassile ja B. Kalmõkov, G. Fridkin *Ühehäälnene solfedžo* õpik.

Venekeelse materjali laialdane valik on suureks eelduseks aine omandamisel. See võimaldab igal solfedžoõpetajal valida erineva tasemega lastele vajalikud harjutused aine läbiviimisel.

Igal õpetajal on omad kriteeriumid õppematerjali valimisel.

Need on järgmised:

- õppematerjali tunni teema peab olema huvitavalt esitatud
- teooria osa peab olema välja kirjutatud ja illustreeritud tabelitega
- õppematerjal peab vastama õpilase tasemele
- lauluharjutused peavad olema välja kirjutatud tekstiga
- õppematerjal peab olema lapse emakeeles

Nende kriteeriumite alustel polegi võimalik kavandada oma õppetööd toetudes ühele õpiku materjalile. Selle tõttu ongi solfedžoõpetajate seas levinud lai õppematerjalide valik. Ida- Virumaa solfedžoõpetajad on oma õppetööga ja materjalide valimisega väga hästi toime tulnud ning tegutsevad vastavalt õpilase tasemele ning tema arengu kasuks.

Töö täitis oma eesmärgi. Juba praegu on näha, et see teema vajab uurimist ja edasiarendamist.

KASUTATUD ALLIKAD

- Aavik, S.** 2000. *Solfedžo töövihikud 1 klassile*. Eesti Muusikakoolide Liit.
- Aavik, S.** 2000. *Solfedžo töövihikud 2 klassile*. Eesti Muusikakoolide Liit.
- Aavik, S.** 1997. *1352 meloodilist diktaati*. Eesti Muusikakoolide Liit
- Ainsalu, H.** 1995. *Harjutusi solfedžeerimiseks eesti muusikast*. Eesti Muusikakoolide Liit.
- Eespere, R.**, 2010. *Prima Volta? Õpik/Käsiraamat muusikalise kuulmise arendamiseks*. Tallinn.
- Kangro, R.** 1995. *Pillilugu*. Tallinn: Koolibri.
- Krigul, E.** 2003. *Solfedžo 1 klassile*. Eesti Muusikakoolide Liit.
- Krigul, E.** 2009. *Solfedžo 1 klassile*. Eesti Muusikakoolide Liit.
- Krigul, E.** 2003. *Solfedžo 2 klassile*. Eesti Muusikakoolide Liit.
- Krigul, E.** 2001. *Tere muusika*. Eesti Muusikakoolide Liit.
- Liivak, M.** 2000. *Kaks sammu sissepoole*. Tallinn: Talmar & Põhi
- Metsala, A.** 1996. *Solfedžo algastmele I-II klass*. Eesti Muusikakoolide Liit.
- Muldma, M., Karp, E.** 2007 *Muusikaõpik 9. klassile*. Tallinn: Koolibri.
- Pullerits, M., Urbel, L.** 2005 *Muusikaõpik 1 klassile*. Tallinn: Avita.
- Pullerits, M., Urbel, L.** 2003 *Muusikaõpik 2 klassile*. Tallinn: Avita.
- Raik, P.** 2004. *Solfedžo I. Õpik/töövihik*. REKK trükikoda.
- Raik, P.** 2004. *Solfedžo II. Õpik/töövihik*. REKK trükikoda.
- Pajusaar, R.** 2009. *Pillid laulavad*. Audiosus OÜ.
- Tamra, M. jt.** 1995. *Laulame mängime*. I osa. Eesti Muusikakoolide Liit.
- Tamra, M. jt.** 1996. *Laulame mängime*. II osa. Eesti Muusikakoolide Liit.
- Tamra, M.** 2003. *Diktaate I ja II klassile*. Viljandi
- Velli, A.** 2005. *Laulud ja mängud*. Tallinn: Varrak.
- Veskimäe, S., Härma, K.** 1995. *Laulukesed 1 klassile*. Tallinn: Avita.
- Abeljan** 1992 = Абелян, Л. *Забавное сольфеджио*. М., Композитор.
- Agadžanov** 1985 = Агажанов, А. *Сольфеджио*. Одноголосие. Вып. 2. Москва.
- Akentjeva** 2010 = Акентьева, Л. *Нотки спрятались в словах*. М., Феникс.
- Andrejeva** 1978 = Андреева, М. *От примы до октавы*. М., Советский Композитор.

- Bajeva, Zerbjak** 2002 = Баева, Н., Зебряк, Т. *Сольфеджио* для 1-2 класса. М., Кифара.
- Baraboškina** 2010 = Барабошкина, А. *Сольфеджио* для 1 класса. М., Музыка.
- Baraboškina** 2010 = Барабошкина, А. *Сольфеджио* для 2 класса. М., Музыка.
- Belaja** 1999 = Белая, Н. *Нотная грамота*. СПб., Композитор.
- Bõrtsenko** 1983 = Бырченко, Т. *С песенкой по лесенке*. М., Советский композитор.
- Bõrtšenko, Franko** 1991 = Бырченко, Т., Франко, Г. *Хрестоматия по сольфеджио и ритмике*. Москва.
- Weis** 1980 = Вейс, П. *Ступеньки в музыку*. М., Советский Композитор.
- Dolmatov** 1965 = Долматов, Н. *Сольфеджио*. М., Музыка.
- Kalinina** 2011 = Калинина, Г. Ф. *Сольфеджио*. Рабочая тетрадь. Калининградское книжное издательство.
- Kalmõkov, Fridkin** 1971 = Калмыков, Б., Фридкин, Г. *Одноголосное сольфеджио*. Ч. I. М., Музыка.
- Kaplunova, Novoskoltseva** 2009 = Каплунова, И., Новоскольцева, И. *Праздник каждый день*. М., Композитор.
- Kotljarevskaja-Kraft** 1987 = Котляревская-Крафт, М. *Сольфеджио*. Л. Музыка.
- Kotljarevskaja-Kraft, Moskalkova, Bathan** 1988 = Котляревская-Крафт, М., Москалькова, И., Батхан, Л. *Сольфеджио*. М., Музыка.
- Kurina** 1999 = Курина, Г. *Мажорное сольфеджио*. СПб.
- Kurina** 1999 = Курина, Г. *Минорное сольфеджио*. СПб.
- Kurina** 2000 = Курина, Г. *Детское хоровое сольфеджио*. СПб.
- Metallidi, Pertsovskaja** 1989 = Металлиди Ж., Перцовская А. *Мы играем, сочиняем и поем*. для I класса. СПб., Композитор.
- Metallidi, Pertsovskaja** 2009 = Металлиди Ж., Перцовская А. *Мы играем, сочиняем и поем* для 2 класса. СПб., Композитор.
- Metallidi, Pertsovskaja** 2012 = Металлиди Ж., Перцовская А. Комплект *Учиться музыке легко*. Сольфеджио. 1 класс. СПб., Композитор.
- Metallidi, Pertsovskaja** 2012 = Металлиди Ж., Перцовская А. Комплект *Учиться музыке легко*. Сольфеджио. 2 класс. СПб., Композитор.
- Metallidi, Pertsovskaja** 1986 = Металлиди, Ш., Перцовская, А. *Музыкальные диктанты* для детских музыкальных школ. СПб., Музыка.
- Ogorodnova-Duhanina** 2008 = Огороднова-Духанина, Т. *500 диктантов* для начальных классов детских музыкальных школ. СПб., Композитор.

- Pervozvanskaja** 2008 = Первозванская, Т. *Сольфеджо на «пять»*. Рабочая тетрадь. 1 класс. СПб., Композитор.
- Pervozvanskaja** 2008 = Первозванская, Т. *Сольфеджо на «пять»*. Рабочая тетрадь. 2 класс. СПб., Композитор.
- Rusjajeva** 1992 = Русяева, И. *Одноголосные диктанты*. Выпуск I. М., Советский композитор.
- Sirotina** 2007 = Сиротина, Т. *Ритмическая азбука*. М., Музыка.
- Stoklitskaja** 1998 = Стоклицкая, Т. *100 часов сольфеджо для самых маленьких*. Хрестоматия. Ч. I. М., Музыка.
- Tjutjunnikova** 2005 = Тютюнникова, Т.Э. *Доноткино: Заводные макорны*. Ч. I. М., Педагогическое общество России.
- Tjutjunnikova** 2005 = Тютюнникова, Т.Э. *Доноткино: Квадратный апельсин*. Ч. II. М., Педагогическое общество России.
- Lifits** 1999 = Лифиц, И. *Ритмика: Учебное пособие*. М., Академия.
- Fridkin** 1965 = Фридкин, Г. *Музыкальные диктанты*. М., Музыка.
- Frolova** 2012 = Фролова, Е. *Сольфеджио 1 класс*. М., Феникс.
- Frolova** 2012 = Фролова, Е. *Сольфеджио 2 класс*. М., Феникс.
- Šahnazarova** 2005 = Шахназарова, Н. *Чудо-ступени*. Учебное пособие по сольфеджио. М., Издательский дом В. Катанского.

KASUTATUD KIRJANDUS

Berak, Karaseva 2006 = Берак, О., Карасева, М. *Как преподавать сольфеджио в XXI веке*. М. Классика.

Baraboškina 1963 viidatud *Davõdova* 1986 järgi (lk 115)

Davõdova 1962 = Давыдова, Е. *Методика преподавания музыкального диктанта*. М.

Davõdova 1986 = Давыдова, Е. *Методика преподавания сольфеджио*. М. Музыка.

Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. 2005. *Uuri ja kirjuta*. Tallinn: Medicina.

Krull, E. 2000. *Pedagoogilise psühholoogia käsiraamat*. Tartu Ülikooli Kirjastus.

Lastemuusikakooli solfedžo programm 1972 viidatud Vahromejevi järgi (lk 6)

Lastemuusikakoolide solfedžo programm 1978 viidatud Vahromejevi järgi (lk 8)

Ostrovski 1958 = Островский, А. *Методические основы и структура учебника сольфеджио*.

Л., Гос. муз. издательство.

Vahromejev 1978 = Вахромеев, В. *Вопросы методики преподавания сольфеджио*. М., Музыка.

Õunapuu, L. 2010. *Üliõpilaste kirjalikud tööd*. Metoodiline juhend. TÜ VKA.

Õunapuu, L. 2011. *Teadusliku uurimistöö etapid: 6. Etapp: andmete kogumine*. TÜ VKA.

Šatkovski 2010 = Шатковский, Г. *Развитие музыкального слуха*. М.: Амрита.

Ida- Viruma muusikakoolide koduleht 2013.

<http://www.ida-virumaa.ee/index.php?lang=est&sid=728805&anchor=1287551640> (04.05.2013)

Eesti statistika koduleht 2014.

<https://estat.stat.ee/StatistikaKaart/VKR> (21.03.2014)

SUMMARY

The datum research gives an overview of Ida-Viru music and interest school solfeggio teachers and the study materials used by the latter in forms 1 to 2 during the period of 2013 - 2014.

The basis for the present research is the data obtained from interviewing Ida - Viru solfeggio teachers. During the poll, the answers to the following questions were obtained:

What qualification have Ida-Viru solfeggio teachers acquired?

What study materials are used in Ida-Viru music and interest schools?

On the basis of which criteria do the teachers choose study materials?

Data analysis was made up of the results of the questionnaire.

12 solfeggio teachers from Ida-Viru music and interest schools participated in the poll. All in all, there were 34 teachers, 25 among who were able to be interviewed.

Beside Estonian educational facilities where Ida-Viru solfeggio teachers obtained their qualifications, Russian and Latvian schools were presented. The results showed that nine teachers among 25 have acquired higher education, eight teachers have secondary specialty education, three teachers have bachelor's degree, two teachers have MA degree, one teacher has higher vocational education and two teachers have been acquiring bachelor's degree.

It was educed that among Ida-Viru solfeggio teachers only six have theoretical education, whilst the others have qualification of choral conducting (nine teachers) or school musicism (five teachers). The following specialties were presented singly: music interpretation, traditional music, music teacher in primary school and music teacher.

During the analysis of secondary data of the research it was educed that solfeggio studies in Ida-Viru are not only conducted in the Estonian language but, surprisingly, the prevailing language used in studies is Russian. Thus, the study materials are presented and used in classes in both Estonian and Russian languages.

There were altogether 23 units of study materials in Estonian used by Ida-Viru solfeggio

teachers. Among all the materials, *Solfeggio* Student's book for forms 1 and 2 by E. Kriguli was prevailing. The latter was followed by *Solfeggio* Workbooks for forms 1 and 2 by S. Aavik and *Laulame mägime* Student's books, parts I and II by M. Tamra.

Considering study materials in the Russian language used by Ida-Viru solfeggio teachers, there were 39 units. The following were mostly mentioned: *Solfeggio* Student's books for forms 1 and 2 by N. Baeva and T. Zebryak and *Me mägime, loome ja laulame* for forms 1 and 2 by S. Metallidi and M. Pertsovskaja. These were followed by *Solfeggio* Workbook by G. Kalinina and *Ühehäälnesolfedžo* Student's book by B. Kalmykov, and G. Fridkin.

The enriched choice in Russian study materials is a great advantage in acquiring the subject. It enables every solfeggio teacher to choose study materials according to the level of students during the course.

Each teacher has their own criteria in choosing study materials. The latter are the following:

The topic of the lesson when presented must be interesting

The theory part must be written and illustrated in tables

The study material must satisfy the student's level of knowledge

Singing exercises must be written in text format

The study material must be written in the student's mother tongue

It is impossible to organize a study process on the basis of the criteria listed above with one particular Student's book. Thus, a great choice of study materials is used by solfeggio teachers. Ida-Viru solfeggio teachers have well managed to do their job and choose study materials, always considering the level of students and perspectives for their [students'] further development.

The research gained its goal. It is clearly seen that the datum topic requires further and more thorough research.

Litsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputööüldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Margarita Minyaylo, (sünd. 28.02. 1989)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Ida-Virumaa muusikakoolide solfedžoõpetajad ja nende kasutatavad õppematerjalid 1. ja 2. klassis aastatel 2012/2013“, mille juhendaja on Guldžahon Jussufi
 - 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace`i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Viljandis, 20. 05. 2014